

PUBLIKACIJA

VILNIAUS UNIVERSITETO PROFESORIŲ IR STUDENTŲ ELGESIO REGLAMENTAVIMAS PER 1632 M. BEKARALMETĮ

Antanas Tyla

Lietuvos istorijos institutas, Kražių g. 5, LT-01108 Vilnius, Lietuva

Visuomenės santykis su valstybe, arba jos pilietinis mentalitetas, taikiu, ramiu laikotarpiu ir ypač tuomet, kai valstybei iškildavo pavojus, yra vertybė, kuri ne tik daug reiškė šalies egzistencijai, bet ir nesiribojo vienos kurios valstybės sienomis. Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje XVI a. pabaigoje – XVII a. tai ypač išryškėdavo ne tik karo atveju, bet ir bekaralmečiais. Didelį visuomenės susirūpinimą sukėlė 1632 m. bekaralmetis. Visoje LDK ir ypač sostinėje Vilniuje buvo susirūpinta tiek miesto, tiek visos šalies saugumu.

Toliau skelbiami Vilniaus universiteto dokumentai atsirado 1632 m. bekaralmečiu. Zigmantas Vaza mirė 1632 04 30. Bekaralmetis tęsėsi daugiau kaip pusę metų (04 30 – 11 15). Interreksu tapo Lenkijos primas Janas Wężykas. Gegužės 2–9 d. jis sukvietė senatorių pasitarimą dėl konvokacijos vietos bei laiko, taip pat kitiems svarbiems valstybės reikalams aptarti¹. Į pasitarimą ne iš karto atvyko 21 Lietuvos ir Lenkijos senatorius². Iš Lietuvos jame dalyvavo Vilniaus vaivada Leonas Sapiega, Smolensko vaivada Aleksandras Gosevskis, Mstislavlio vaivada Mikalojus Kiška, Lietuvos kancleris Albrechtas Stanislovas Radvila, vicekancleris Povilas Sapiega, Vendo vaivada Kasparas Denhoffas³. Konvokacinį seimą nutarė sušaukti birželio 22 d., prieškonvokacinius pavietų ir vaivadijų seimelius – birželio 3 d. J. Wężykas išsiuntinėjo universalus į pavietus, pranešdamas apie valdovo mirtį. Be to, gegužės 4 d. pasiuntė laiškus Lietuvos Vyriausiajam Tribunalui ir Lenkijos Tribunalui apie

¹ A. S. Radziwiłł, *Pamiętnik o dziejach w Polsce, 1632–1636*, Warszawa, 1980, t. 1, p. 113–116.

² Varšuva, 1632 05 06. Mikalojus Kiška laiške Kristupui Radvilai nurodo, kad 05 05 atvyko Plocko, Kujavų vyskupai, Kujavų Bresto vaivada, ir laukė atvykstant Lietuvos maršalų, *Archiwum Główne Akt Dawnych* (toliau – AGAD), AR, dz. V, 6763, l. 141.

³ W. Kaczorowski, *Sejmy konwokacyjny i elekcyjny w okresie bezkrólewia 1632 r.*, Opole, 1986, p. 31.

jų veiklos sustabdymą. Lietuvos tribunolas savo veiklą sustabdė gegužės 17 d.⁴

Senatorių pasitarime Lietuvos didžiajam etmonui L. Sapiegai buvo leista pasamdyti Lietuvos izdo lėšomis 600 karių sienų apsaugai. Jis buvo įpareigotas sustiprinti pasienio pilis: Smolenską, Dorogobužą, Bialą, Nevelį, Polocką, Vitebską, Daugpilį, papildyti jų įgulas⁵. Paskutiniame seime buvo nutarta surinkti mokesčius 4500 karių kariuomenei pasamdyti⁶.

Bekaralmetis visuomet sukeldavo visuomenėje įtampą. Nors Zigmantas Vaza, būdamas mirties patale, perdavė Švedijos sostą vyriausiajam sūnui Vladislovui Vazai⁷ ir dėl būsimo valdovo nebuvo abejonių, tačiau įtampą didino iš užsienio grėsęs pavojus. Santykiai su Rusija ir Švedija buvo palaikomi nepastovių paliaubų: Deulino paliaubos baigėsi 1633 m., Altmarko – 1635 m. Rusijos caras Michailas dar 1631 m. birželį nutarė 1632 m. pradėti karą prieš Respubliką. 1632 m. kovą–balandį vykusiame Lietuvos ir Lenkijos seime dauguma senatorių buvo įsitikinę, kad karas su Rusija neišvengimas⁸. Rusijos agresyvius planus rėmė Švedija ir susitarė bendrai veikti bei aneksuoti: Švedija – Lenkijos Pamarį, o Rusija – Baltarusiją ir Severo Černygovo žemę⁹. Tuo metu prie vakarinių Lenkijos sienų, Vokietijoje, vyko 30-mečio karo veiksmai.

Prasidėjus bekaralmečiui, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valstybės ir luomų pareigūnai tradiciškai pirmiausia patys pasirūpino sienų, sostinės Vilniaus ir krašto vidaus ramybe bei saugumu. Iki konvokacinio seimo buvo toli, o pavojai visai arti. Todėl gegužės 15 d. Vilniuje susirinko pasitarti 90 visų pavietai ir vaivadijų po Lietuvos vyriausiojo tribunolo posėdžių neišvažinėję deputatai bei dėl bekaralmečio sukulto nerimo į sostinę atvykę senatoriai, kiti valstybės ir bajorų pareigūnai. Jie priėmė nutarimą „LDK vidaus ir išorės saugumo užtikrinimo būdas, patvirtintas Vilniuje per interregnumą 1632 m. gegužės 15 d.“¹⁰, gegužės 17 d. aktuotą Vilniaus pilies teisme.

Jame rašoma: „Pranešame, kad netikėtai dėl JKM, šventos atminties pono mūsų mirties tapome našlaičiais, apie ką jau turime [...] Gniezno arkivyskupo iš Varšuvos rašytus raštus, kuriuose JM mums seimelių ir konvokacijos laiką paskirti teikėsi. Žinodami apie įvairius (ne tik išorės) prie visų sienų Tėvynei gresiančius pavojus, ir pirmiausia prie Maskvos sienos dėl rizikingo ta tauta pasitikėjimo, taip pat dėl besibaigiančio su ja paliaubų laiko, be to, kasdien sužinome apie vidaus pavojus (kurie tokiomis aplinkybėmis paprastai savivaliautojų grupių sukeliama), žinodami, kad tokie pavojai nemėgsta delsimo, nenorėdami tokiomis aplinkybėmis palikti mū-

⁴ Vilnius, 1632 05 17. Lietuvos vyr. tribunolo deklaracija apie savo veiklos sustabdymą, *AGAD*, AR, dz. II, 1041, l. 1–2.

⁵ *Ibid.*, p. 36.

⁶ *Volumina legum*, Petersburg, 1860, t. III, p. 323.

⁷ A. S. Radziwiłł, op. cit., p. 110; plg. H. Wisner, *Zygmunt III Waza*, Wrocław – Warszawa – Kraków, 1991, p. 212.

⁸ J. Serejka, *Rzeczpospolita w ostatnich latach panowania Zygmunta III (1629–1632). Zarys wewnętrznych dziejów politycznych*, Opole, 1978, p. 169.

⁹ W. Kaczorowski, op. cit., p. 27.

¹⁰ Sposób warunku bezpieczeństwa wewnętrznego i postronnego WKL, namówiony w Wilnie pod interregnum die 15 maja 1632 r. i przez Ich Mci, niżej mianowanych, do Act grodzkich Wileńskich podany, *AGAD*, AR, dz. II, 1040, l. 1.

sų Tėvynę neapsaugotą ir beginklą prieš ginklams ir save pačius atiduoti pažeminiui ir savivaliautojų grobiui, kad ant mūsų nekristų kaltinimas nesirūpinimu Respublika, kad mes šitokiame susirinkime, kokį ponas Dievas šiuo metu norėjo turėti, ją (Respubliką – A. T.) tokiame dideliame sąmyšyje paliktą be jokios pagalbos apsaugoti privalėjome, ėmėmės to patys, kad pagal mūsų jėgas jos vientisumą ir bendrą mūsų saugumą aptartume¹¹. Šioje konvokacijos preambulėje išdėstyta suvoktos padėties esmė, kuri orientavo visuomenę konkrečioms veiksmams.

Remdamiesi LDK 1587 01 29 kaptūro nutarimu, Vilniaus konvokacijos dalyviai nutarė saugoti skirtingų tikybių žmonių ramybę, vienybę, brolišką meilę, užbaigti teismų bylas.

Konvokacijos nutarime atskira pastraipa skirta sostinei Vilniui, kurio atstovai – vaitas Tomas Bildziukevičius, vaitas Bogdanas Zakrzewskis ir tarėjas Jokūbas Senkevičius¹² – taip pat dalyvavo konvokacijoje ir pasirašė po jos nutarimu. Sostinę Vilnių, kaip labai svarbų visai LDK, pavedė globoti Vilniaus vyskupui Abraomui Vainai, Vilniaus vaivada L. Sapiegai, Lietuvos žemės išdininkui Steponui Pacui, Lietuvos lauko hetmonui Kristupui Radvilai. Jie buvo įpareigoti kartu su didikais, turinčiais jurisdikciją ir miestiečių, taip pat miesto valdžia užtikrinti pilies ir miesto saugumą¹³. Miesto valdžia kartu su cechais turėjo pasirūpinti tvarka namuose.

Birželio 7 d. Vilniuje į bendrą pasitarimą susirinko atsakingi už Vilniaus saugumą pareigūnai, miesto valdžia bei jurisdikcijų atstovai¹⁴ ir priėmė nutarimą „Punktai dėl ramybės ir saugumo užtikrinimo bekaralmečiu sostinėje ...Vilniuje, sutartinai tarp visų jurisdikcijų pasiūlyti ir patvirtinti“¹⁵. Jį sudarė 24 punktai, kuriuose buvo nurodyta, kaip organizuoti sargybą, miesto ginkluotą apsaugą, sutvarkyti priemiesčių sodybų tvoras, kaip sargyba turi elgtis su nusižengusiais tvarkai. Remdamasis ankstesniais nutarimais, pasitarimas pabrėžė, kad Vilniaus kaštelionas Mikalojus Glebavičius privalo reziduoti Vilniuje ir, išvykus vaivada, rūpintis Vilniaus ir jo apylinkių saugumu. Dėl geresnių ryšių su miestu prie kašteliono buvo paskirta po vieną deputatą iš Pilies, Vyskupo, Kapitulos, Akademijos ir Miesto jurisdikcijų. Sulaikyti bet kokio luomo (kondicijos) tvarkos pažeidėjai turėjo būti perduodami į jurisdikciją, iš kurios nusižengėlis yra.

Vilniaus Akademijos jurisdikcija buvo viena stambiausių ir svarbių miesto ramybei palaikyti. Jėzuitų ordinas dalyvavo svarstant miesto saugumo reikalus ir žinojo, ką reikia daryti ir kaip rūpintis miesto visuomenės ramybe. Skelbiami dokumentai rodo, kaip Vilniaus universitetas ir jurisdikcija reagavo į miesto patvirtintus „Punktus“.

¹¹ Ibid., l. 1–2.

¹² Ibid., l. 17.

¹³ Ibid., l. 7.

¹⁴ „Punktus“ pasirašė: Vilniaus vyskupas Abromas Vaina, Lietuvos išdininkas S. Pacas, Lietuvos lauko etmonas K. Radvila, Vilniaus kapitulos dekanas Martynas Žagelis, Vilniaus sufraganas, Metonos vyskupas Jurgis Tiškevičius, Jėzuitų ordino Lietuvos provincijolas Mikalojus Lancicijus, Vilniaus pavieto žemės teisėjas Jurgis Zenovičius, Vilniaus pavieto žemės teismo viceteisėjas Konstantinas Zaleckis, žemės teismo raštininkas Jonas Kalenda, Vilniaus pavaivadis Danielis Poniatovskis, Vilniaus vaitas Tomas Bildziukevičius, vaitas Simonas Bolandis, burmistras Bogdanas Zakrzewskis.

¹⁵ Vilnius, 1632 06 07. Puncta na zatrzymanie pakoju i securitatis podczas interegni w miescie stolecznym wedlug sejmikowego laudu w Wilnie zgodnie i z obopólnie między wszytkiemii jurisdicjami namówione i postanowione, *AGAD, AR*, dz. II, 1053, l. 1–3.

Jėzuitų ordinas, atsižvelgdamas į bekaralmetį, padėties rimtumą, bendrą susitarimą ir atsakomybę už tvarką savo jurisdikcijoje, susirūpino pačios gyvybingiausios miesto bendruomenės – universiteto studentų bei kolegijos mokinių – elgesiu ir jo kontrole. 1632 05 29 Jėzuitų ordino Lietuvoje provincijolas Mikalojus Lancicijus (Lancicius, Łęczycki, Lenčickis) kreipėsi į visus profesorius, Jėzuitų ordino brolius ir visus, kas bendrauja su besimokančiais, „kad niekada su jais nedrįstų kalbėti nieko prieš akademinę drausmę, nieko negintų ar jiems nepatarinėtų, kaip išvengti bausmių, ar joms prieštarautų, ar juos kurstytų savo nuožiūra atremti skriaudas“. Visus ragino „tarp mūsų mokinių skatinti santūrumą, ramybę, pakantumą ir visokią padorumą“. Kreipimesi išdėstyta 15 punktų, kaip reikia palaikyti tvarką ir saugumą tarp Akademijos mokinių, kaip juos atitraukti nuo išdykavimo. Šiose taisyklėse nurodyta, kaip studentai turi elgtis kasdieniame gyvenime, mieste bendraudami su miestiečiais, už ką ir kaip turėjo būti baudžiami bei šalinami iš mokyklos, kad nedrausmingiems persekioti kartu su miesto magistratu skiriami sindikai stebėti studentų elgesį mieste¹⁶.

Vilniaus universiteto rektorius Pilypas Frizijus (Philippus Frisius)¹⁷ taip pat pasirūpino, kad jam pavaldžioje jurisdikcijoje būtų laikomasi tvarkos, kad studentai nedrumstų miesto ramybės, – birželio 9 d. paskelbė kreipimąsi ir nurodymus. Jame P. Frizijus išreiškė susirūpinimą dėl „pasileidėlių“ arba savo vardą sugadinsusių studentų „visiškai netinkama akademinė drausmei“ veikla, kuri yra pavojinga viešajai ramybei bei „asmeniniam žmonių patogumui“ ir Akademijos reputacijai. Rektorius nurodo, kad jeigu kas Akademijos jurisdikcijoje bekaralmečiu užpuldinės maldos ir privačius namus, asmenis, plėšikaus, panaudos kardą, šaudys ir kels kitokią netvarką, bus su Vilniaus kašteliono pagalba suimami ir nubausti. Kad nusižengę nesiteisintų nežinojimu, rektoriaus nutarimas turėjo būti iškabintas viešojoje vietoje.

Visos Vilniaus bendruomenės, o kartu Vilniaus universiteto rektoriaus bei Lietuvos provincijolo susirūpinimas miesto ramybe bei saugumu ir numatytos paminėtos priemonės, matyt, buvo ne veltui. Vilniaus kaštelionas M. Glebavičius birželio pabaigoje K. Radvilai rašė: „Čia, Vilniaus mieste, taip pat vaivadijoje esame iki šio laiko su Dievo pagalba ramūs“¹⁸. Skundėsi tikrai Vyskupo jurisdikcijoje gyvenančiais

¹⁶ M. Lancicijus provincijolu buvo 1631–1635 metais. 1634 m. paskelbė griežtesnes taisykles Akademijos spaustuvei, daug nusipelnė Akademijos bibliotekai, skatino valgykloje pamokslus sakyti lietuviškai (L. Piechnik, *Rozkwit Akademii Wileńskiej w latach 1600–1655*, Rzym, 1983, p. 197–198, 207, 212; *Vilniaus universiteto istorija 1579–1803*, Vilnius, 1976, p. 209, 211, 216).

¹⁷ Pilypas Frizijus gimė 1572 m. Gdanske. Po humanitarinių studijų 1593 08 15 įstojo į Jėzuitų ordiną. Teologijos daktaras, popiežiškosios Braunsbergo seminarijos prefektas, studijų prefektas, 1612–1621 m. – Rygos kolegijos rektorius. Vėliau – Nesvyžiaus kolegijos instruktorius, Braunsbergo kolegijos rektorius. 1629–1632 m. buvo Vilniaus Akademijos rektoriumi (L. Piechnik, op. cit., p. 29–30).

Vilniaus universiteto rektoriumi P. Frizijus tapo labai sunkiu laiku ir šias pareigas ėjo 1629–1632 m. 1630 ir 1631 m. Vilniuje siautėjo maro epidemija, sutrikdžiusi normalų universiteto gyvenimą, tačiau studentai nebuvo paleisti namo. Tuo metu mirė universitetu rūpinęsis vyskupas Eustachijus Valavičius, karalienė ir karalius Zigmantas Vaza. P. Frizijus rūpinosi Valerijono bursos atnaujinimu ir aprūpinimu.

¹⁸ Vilnius, 1632 06 29. M. Glebavičiaus laiškas K. Radvilai, *AGAD*, AR, dz. V, 5228/II, l. 82.

miestiečiais, kurie yra nepaklusnūs, pagal nustatytą tvarką neina sargybon ir kartu su kitais miestiečiais neatlieka kitų prievolių, rūpinasi savo asmeniniais, bet ne visiems svarbiais reikalais. Tačiau tikėjosi, kad vaitui pavyks ir juos įtraukti į bendrus reikalus.

Abu skelbiami dokumentai yra surasti Vyriausiajame senųjų aktų archyve Varšuvoje, Radvilų fonde. Lietuvos lauko etmonas K. Radvila buvo vienas iš atsakingųjų už Vilniaus saugumą ir tvarką bekaralmečiu, jam buvo žinomi visų miesto jurisdikcijų veiksmai tvarkai palaikyti. Tad ir čia skelbiamų dokumentų atsiradimas Radvilų archyve yra visiškai suprantamas.

Gauta 2005 01 01

Dokumentus suredagavo, parengė spaudai ir išvertė į lietuvių kalbą dr. Mintautas Čiurinskas.

Skelbiant dokumentus iš esmės laikomasi lotyniškų Lietuvos Metrikos dokumentų publikavimo principų¹⁹, išskyrus čia aptartus atvejus, publikacijos tekstą leidžiančius dar labiau priartinti prie originalo: išlaikoma instituciją, pareigas, statusą ir pan. nurodančių žodžių rašyba didžiąja raide. Beveik nekeičiama skyryba, išlaikant tiek kablelius, tiek dvitaškius. Žodžių santrumpos visuomet išskleidžiamos lenktiniuose sliaustuose. Nevienodinama balsinių dviraidžių 'oe', 'ae' rašyba ir jų koreliacija su balsiu 'e'.

Dokumentas Nr. 1

Vilnius, 1632 m. gegužės 29 d. Jėzuitų ordino Lietuvos provincijolo Mikalojaus Lancicijaus nurodymu parengti nuostatai Vilniaus universiteto tėvams, broliams ir studentams dėl elgesio bekaralmečiu.

Kopija: *AGAD, AR*, dz. II, 1044, l. 1–2.

Domī promulgatum 29 Maii 1632 omnibus P(atribus)
et Fratribus Collegii Vilmensis.

Ut Academici in disciplina, pace et securitate periculosus hisce Interregni temporibus contineantur et conseruentur: Ex mandato R(everendissimi) P(atris) Provincialis serio monentur nostri non tantum Professores, sed alii omnes tam Patres quam Fratres, quos cum Studiosis aliquando agere contingit ut ne unquam aliquid cum eis contra Disciplinam Scholasticam loqui audeant, nec ulli patrocinentur aut eis modos paenas evadendi suggerant, vel eas improbent, aut eos animent ad iniurias propria autoritate propulsandas. Sed potius omnes nunc conspiremus ad modestiam, pacem, patientiam et omnem probitatem in nostris discipulis solito diligentius promovendam, ostendendo in eorum excessibus displicentiam, querelas eorum de iniuriis qualibuscunque non discutendo nec operam nostram interponendo, sed statim ad P(atris) Praefecti examen et iudicium omnia remittendo.

¹⁹ D. Antanavičius, Lotyniškųjų dokumentų publikavimo principai, *Lietuvos Metrika. Knyga Nr. 25 (1387–1546)*, Vilnius, 1998, p. VII–IX.

Modi continendi in disciplina et securitate n(ost)ros in Academia Discipulos auctoritate R(everendissimi) P(atris) Provincialis stabiliti:

I. Ne malevoli nostros crimentur quasi conniveant in excessibus pacem Publicam perturbantibus, moneantur nostri ne causas accusatorum tueantur eisque patrocinentur, sed et inquisitionem facti et totum iudicium reliquant ei cui id R(everendissimus) P(ater) Rector Academiae commiserit.

II. Valde invigiletur a Professoribus omnibus, ut discipuli non absentent se a Schola et a templo diebus festis tam mane, quam a prandiis, et notentur diligenter, et serio puniantur. Si quis abest triduo sine facultate, P(atri) Praefecto de eo significetur, nec ad scholam admittatur sine eius scitu. Si q(ui)s una hebdomada sine facultate abfuerit, ipso facto non sit studiosus, et in Schola denuntietur sine mora.

III. Inferiores Professores occupationes domesticas discipulis suis assignent tantas, ne habeant tempus ad petulantiam.

IV. Puniantur seuere qui suas causas contra aliquem agunt vel iure, vel motu proprio se vindicando, non exposita prius sua causa P(atri) Praefecto.

V. Quicumque armatus visus fuerit, vel post horam octavam extra proprium hospitium graviter puniatur.

VI. Pedagogi invitationes aliorum commilitonum ad convivendum valde caveant.

VII. Patrocinantes Studiosi aulicis, civibus, vagis, artificibus non tolerantur, cum quibus in tabernis, grassationibus etc. conversari omnino nefas sit.

VIII. Ebriosi, vagi, petulantes ex nunc ex Scholis expediuntur.

IX. Qui Scholas ab una hebdomada non frequentant, nominatim in Scholis singulis denuntiandi non Studiosi.

X. Catalogus vagorum et exclusorum ab Academia Magistratui offerendus.

XI. Paenae pro excessibus praescriptae serio iniungendae, imo duplicandae, vel aliae addendae.

XII. Citati ad P(atrem) Praefectum sine mora compareant, alias ipso facto habendi pro exclusis.

XIII. Sint syndici peculiares per Urbem qui deferant ad P(atrem) Praefectum petulantes, ebrios, potantes, grassatores nocturnos, pugnantes etc.

XIV. P(at)res Congregationis, P(atres) Spirituales, Professores omnes ad modestiam suos discipulos frequenter et efficaciter hortentur, et praesertim suspectos, et alias notatos.

XV. Meminerint se Christianos, et iniurias dissimulent, quae vix aliquando iniuriae dici possunt, ut quando ebrius impingit in aliquem in platea, quando per ignorantiam aliquo verbo fit offensio a non noscente studiosum.

Vertimas

Paskelbta [jėzuitų] namuose 1632 m.
gegužės 29 d. visiems Vilniaus kolegijos
tėvams ir broliams.

Kad Akademijos studentai šiuo pavojingu tarpuvaldžio metu išlaikytų ir paisytų drausmės, ramybės ir saugumo, garbingojo tėvo provincijolo nurodymu ne tik mūsiškiai profesoriai, bet ir visi kiti, tiek tėvai, tiek broliai, kurie kada nors turi reikalo su studentais, yra griežtai raginami, kad niekada su jais nedrįstų kalbėti nieko prieš akademinę drausmę, nieko negintų ar jiems nepatarinėtų, kaip išvengti bausmių, ar joms prieštarautų, ar juos kurstytų savo nuožiūra atremti skriaudas. Verčiau dabar visi susitelkime uoliau nei įprasta tarp mūsų mokinių skatinti santūrumą, ramybę,

pakantumą ir visokį padorumą, rodydami nepasitenkinimą dėl jų nusižengimų, nemaldydami jų kivirčų dėl kokių nors skriaudų ir savo nuožiūra nesikišdami, bet viską iškart perduodami tėvo prefekto tyrimui ir teismui.

Būdai palaikyti tvarkai ir saugumui tarp mūsiškių Akademijos mokinių, nustatyti garbingojo tėvo provincijolo nurodymu.

I. Kad piktavaliai nekaltintų, neva mūsiškiai žiūri pro pirštus į nusižengimus, drumsčiančius viešąją ramybę, tebūnie mūsiškiai įspėti ir tegul nesirūpina apkaltintųjų bylomis, ir tegul jų negina, bet įvykio tyrimą ir visą teismą tegul palieka tam, kuriam tai paves garbingasis tėvas Akademijos rektorius.

II. Atidžiai visi profesoriai tesergsti, kad mokiniai lankytų mokyklą, o švenčių dienomis – bažnyčią, tiek rytą, tiek per pusryčius, ir stropiai būtų žymimi, ir griežtai baudžiami. Jei kas nors nelanko tris dienas be leidimo, tėvui prefektui apie jį tebūnie pranešama, ir tegul nebūna įsileidžiamas į mokyklą be jo žinios. Jei kas nors vieną savaitę be leidimo nelankys, dėl paties fakto bus nebelaikomas studentu ir tebūnie nedelsiant pranešta mokyklai.

III. Žemesnieji profesoriai tepaskiria savo mokiniams namų užsiėmimų tiek, kad neturėtų laiko išdykavimui.

IV. Griežtai tebūnie baudžiami tie, kurie prieš ką nors bylinėjasi ar teisėtai, ar savo nuožiūra gindamiesi, prieš tai neišdėstę savo bylos tėvui prefektui.

V. Kas tik bus pamatytas ginkluotas ar po aštuntos valandos išėjęs iš savo gyvenamosios vietos, tebūnie sunkiai nubaustas.

VI. Mokytojai akliai tesergsti, kad nebūtų kviečiamasi kitų bendražygių pobūviams.

VII. Negali būti pakenčiami studentai, globojantys dvariškius, miestiečius, bastūnus, amatininkus, su šiais visiškai neleistina bendrauti smuklėse, šėliojimuose ir t. t.

VIII. Girtuokliai, bastūnai, patvirkę tuoj pat tebūnie pašalinami iš mokyklos.

IX. Kurie nelanko mokyklų daugiau kaip savaitę, kiekvienoje mokykloje turi būti įvardijami, kad nebėra studentai.

X. Magistratui turi būti pateiktas bastūnų ir pašalintųjų iš Akademijos sąrašas.

XI. Turi būti griežtai taikomos už nusižengimus numatytos bausmės, net padvigubinamos ar pridėdamos kitos.

XII. Pakviestieji pas tėvą prefektą nedelsdami turi pasirodyti, kitu atveju dėl paties [nepasirodymo] fakto laikytini pašalintais.

XIII. Tebūnie ypatingi stebėtojai (sindikai) mieste, kurie tėvui prefektui praneštų apie savivaliautojus, girtuoklius, geriančius, naktinius bastūnus, mušeikas ir t. t.

XIV. Visi vienuolijos tėvai, dvasiniai tėvai, profesoriai dažnai ir karštai teragina savo mokinius, ir ypač įtartinus bei kitaip atkreipusius dėmesį, būti santūrius.

XV. Teatsimena esą krikščionys ir nutyli skriaudas, kurios kartais vargiai gali būti skriaudomis pavadinamos, antai kai girtas į ką nors atsitrenkia gatvėje arba kai dėl nežinojimo koku nors žodžiu įžeidžia nepažįstantis studento.

Dokumentas Nr. 2.

Vilnius, 1632 m. birželio 9 d. Vilniaus universiteto rektorius teologijos daktaro Pilypo Frizijaus dekretas, kuriuo bekaralmečiu leidžiama Vilniaus kaštelionui suimti ir bausti nusižengusius Akademijos jurisdikcijos gyventojus, pranešant apie tai Universitetui.

Kopija: *AGAD, AR*, dz. II, 1054.

Philippus Frisius S. Theologiae Doctor,
Rector Almae Academiae Vlnensis Societatis Iesu.

Cum ad nostram notitiam devenerit hoc interregni tempore quosdam discolos vel afficto, vel male usurpato nomine studiosorum huius Almae Academiae, in hac Magni Ducatus Lithuaniae Metropoli, ea patrare liberius, quae maxime dedecent Academicam disciplinam: veriti, ne talium audacia et paci publicae et privatorum commodis, ac existimationi huius Almae Academiae aliquod detrimentum afferat, nisi a brachio iudicii secularis (cuius nunc auxilium invocamus) coerceatur: ideo notum facimus universis et singulis, et autoritate nostra qua fungimur pronunciamus et declaramus omnes et singulos jurisdictioni nostrae subiectos, si qui inventi fuerint, aliquid in hac urbe et in suburbiis patrare, quod graviorem poenam quam ordinariam scholasticam mereatur, (uti sunt invasio publicorum locorum catholicorum cultui divino dicorum et aliorum omnium diversae religionis et ritus et invasio privatae domus vel personae, spoliatio alicuius, vulneratio, nocturna vel diurna grassatio, evaginatio gladii etiam citra effusionem sanguinis extra iustam defensionem animo nocendi facta, bombardarum iniuriosa explosio imo ipsa armorum offensiva gestatio). Item si qui talium complices vel adiutores vere deprehensi fuerint: omnes et singules huiusmodi (dum modo clerici non sint) hoc ipso, iussu Ill(ustrissimi) D(omi)ni D. Nicolai Hlebowicz Castellani Vilnen(sis) ad publicae securitatis et pacis conservationem et huius urbis incolarum tutelam, a nostrae, et aliorum omnium jurisdictionum Primoribus, pro auxilio adferendo, invitati, ex hoc decreto Academico in poenam peccati et contumaciae captivari posse. Dum modo ita captivati nostrae jurisdictioni subiecti, nobis quam primum manifestentur, et si opus erit cum nostro assensu ac nomine nostro detineantur: nec sine nostro iudicio et consensu in causis non criminalibus, aut permissione in caeteris per nos declaranda ulla poena mulctentur. Volumus autem hanc nostram declarationem, et decretum sine ullo praeiudicio nostrorum iurium et privilegiorum esse, et tantum tempore huius praesentis interregni durare. Ne quis vero ignorantiam horum et impunitatem possit praetendere, iussimus hoc nostrum decretum et declarationem in locis publicis affigi, nostra subscriptione et sigillo Academico munita. Datum in Collegio Academico Vlnensi Societatis Iesu A(nn)o D(omin)i MDCXXXII mensis Iunii die IX.

Vertimas

Pilypas Frizijus, šventosios teologijos daktaras,
Jėzaus Draugijos Vilniaus Akademijos rektorius.

Kadangi mums tapo žinoma, kad šiuo tarpuvaldžiu kažkokie pasileidėliai arba susigadinę Akademijos Maitintojos studentų šioje Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės sostinėje vardą, arba blogam juo pasinaudoję laisvai vykdo tai, kas visiškai netinkama akademinėi drausmei, mes baiminamės, kad tokių įžūlumas neatneštų kokios nors žalos tiek viešajai ramybei, tiek asmeniniam žmonių patogumui, tiek šios Akademijos Maitintojos reputacijai, jeigu nebus sutramdytas pasaulietinio teismo (kurio pagalbos šaukiamės) galia. Todėl visų ir kiekvieno žiniai perduodame ir remdamiesi mūsų vykdoma valdžia skelbiame bei pranešame, kad visi ir kiekvienas, paklūstantis mūsų jurisdikcijai, jeigu tik bus aptikti šiame mieste ir priemiesčiuose

darantys ką nors, kas nusipelno didesnės nei eilinės mokyklinės bausmės (tokie yra viešų vietų, katalikų pašvęstų Dievo garbinimui, ir visų kitų – kitų tikėjimų bei apeigų [vietų] – užpuolimas, ir privačių namų ar asmens užpuolimas, kieno nors apiplėšimas, sužeidimas, plėšikavimas naktį ar dieną, kardo išsitraukimas, net nepraliejant kraujo, ne dėl teisėtos gynybos, o įvykdytas siekiant pakenkti, neteisėtas šaudymas iš šaunamųjų ginklų ir net pats agresyvus ginklų nešiojimas), taip pat jei kokie nors tokių dalykų vykdytojai ar padėjėjai bus išties sulaikyti, visi tokie ir kiekvienas (jei tik nėra klierikai) pagal šį Akademijos dekretą šviesiojo pono Vilniaus kašteliono p. Mikalojaus Glebavičiaus, dėl viešojo saugumo ir ramybės išsaugojimo ir šio miesto gyventojų apsaugos mūsų ir visų kitų jurisdikcijų valdytojų pasikviesto į pagalbą, nurodymu gali būti suimami, kad būtų nubausti už nusižengimą ir nepaklusimą. Tik apie tokius suimtuosius, paklūstančius mūsų jurisdikcijai, mums kuo greičiau tebūnie pranešama ir, esant reikalui, su mūsų sutikimu bei mūsų vardu tebūnie laikomi [suimti]; tegul be mūsų teismo bei sutikimo nebaudžiamosiose bylose ar be mūsų pareikšto leidimo kitose [bylose] jokia bausme nebūna baudžiami. Taip pat norime, kad šis mūsų pareiškimas ir nutarimas niekaip nepažeistų mūsų teisių ir privilegijų ir galiotų tik šiuo tarpuvaldžio metu. Kad kas nors negalėtų apsimesti šio [nutarimo] nežinojęs ir nebaustinas, nurodėme šį mūsų nutarimą ir pareiškimą, patvirtintą mūsų parašu ir Akademijos antspaudu, iškabinti viešose vietose. Duota Vilniaus Jėzaus Draugijos Akademijos kolegijoje, 1632 Viešpaties metų birželio 9 d.